

فراوانی و شدت الگوهای وسواس فکری و عملی در دانشجویان پزشکی و مهندسی

دکتر حبیب اله تابان^۱، دکتر محمد خیاط بهبهانی، دکتر محسن سلطانی گرد فرامرزی

چکیده مقاله

مقدمه. هدف از این مطالعه بررسی و تعیین فراوانی و شدت الگوهای وسواسی در جامعه دانشجویی می‌باشد. آگاهی از پراکندگی این الگوها در بیماریابی و پیگیری موارد مفید خواهد بود.

روشها. در یک مطالعه مقطعی روی ۳۲۰ نفر از دانشجویان پزشکی (۱۶۰ نفر) و مهندسی (۱۶۰ نفر) اصفهان (دانشگاه علوم پزشکی اصفهان و دانشگاه اصفهان) با استفاده از آزمون مذلی الگوهای رفتار وسواسی و شدت آنها مورد ارزیابی قرار گرفت.

نتایج. در دانشجویان پزشکی، ۵۳/۷ درصد از پسران و ۳۰ درصد دختران به درجاتی از وسواس بررسی (Checking) مبتلا بودند ($P < 0/05$). در دانشجویان مهندسی این نوع وسواس به ترتیب در ۵۳ و ۳۵ درصد پسران و دختران دیده شد. رفتار وسواسی شستشو در پسران گروه پزشکی ۳۵/۲ درصد و در دختران ۵۳/۷ درصد بود. وسواس کندی به درجات مختلف در گروه پزشکی (۱۹/۳ درصد) و گروه مهندسی (۲۱/۲ درصد) ملاحظه شد. فراوانی وسواس شک کردن در دانشجویان پزشکی ۳۷/۵ درصد و در دانشجویان مهندسی ۴۵ درصد بود.

بحث. الگوی فراوانی وسواس در بین دانشجویان مورد بررسی با الگوی رایج شده در جوامع شرقی در منابع همخوانی دارد.
● واژه‌های کلیدی: الگوی وسواس، دانشجویان، اصفهان، فراوانی.

مقدمه

فکر وسواسی، یک فکر، احساس عقیده یا تصور است که بصورت تکرار شونده و مزاحم ذهن فرد را مشغول می‌کند و عمل وسواسی یک رفتار خود آگاهانه و تکراری و میزان شده است که می‌تواند به تنهایی یا توأم وجود داشته باشد. فرد مبتلا معمولاً به غیرمنطقی بودن افکار و رفتار وسواسی خود آگاه است و سعی در اصلاح آنها دارد. اختلال می‌تواند وقتگیر بوده و در برنامه معمول شخص و روابط با بستگان تأثیر بگذارد و حتی گاهی به شدت ناتوان کننده باشد. شیوع اختلال در طول عمر را ۲ تا ۳ درصد تخمین می‌زنند. زن و مرد بطور یکسان مبتلا می‌شوند، ولی در نوجوانان پسر بیشتر از دخترها اختلال را نشان می‌دهند (۱).

در این اختلال چهار الگوی عمده علایم وجود دارند که عبارتند از الگوی تمیز کردن و شستشو، امتحان کردن (Checking)، الگوی افکار و شک‌های وسواسی (Obsession & Doubting) و کندی وسواسی (Slowness). از طرفی فاکتورهایی مانند سن، جنس، وضعیت تأهل، ضریب هوشی، شغل، فرهنگ و موقعیت اجتماعی، اقتصادی در بروز این بیماری نقش دارند (۱).

با توجه به این مهم که نتایج تحقیقات مختلف در این زمینه را نمی‌توان بدون مطالعه قبلی و با توجه به نکات خاص موجود در یک جامعه به آن تعمیم داد این مطالعه صورت گرفت.

روشها

این مطالعه بر روی ۳۲۰ نفر دانشجو انجام شد. ۱۶۰ نفر دانشجوی پزشکی و ۱۶۰ نفر دانشجوی رشته‌های فنی مهندسی دانشگاه اصفهان بودند. حجم نمونه با توجه به آمار جمعیت مورد مطالعه (حدود ۱۸۰۰ نفر) و با احتساب ضریب اطمینان ۹۵٪ و میزان خطای ۵٪ محاسبه گردید.

نمونه‌گیری به روش تصادفی با رعایت سهمیه جنسی به گونه‌ای صورت گرفت که هر یک از گروه‌ها ۱۶۰ نفر شامل ۴۰ نفر مجرد مذکر و ۴۰ نفر مجرد مؤنث و ۴۰ نفر متأهل مذکر و ۴۰ نفر متأهل مؤنث باشند.

از آزمون روانشناختی رایج و دارای اعتبار و پایایی مودزلی MOCI (Maudsley Obsessive Compulsive Inventory) برای جمع‌آوری داده‌ها استفاده شد.

پس از استخراج نمره‌ها، هر یک از پرسشنامه‌ها با استفاده از نرم‌افزار SPSS و آزمون‌های آماری ANOVA و T-Test داده‌ها تحلیل شد.

نتایج

الف- وسواس بررسی کردن (Checking)

در دانشجویان پزشکی، ۵۳/۷٪ از پسران به درجات مختلف به وسواس مبتلا بودند (اکثراً به شکل خفیف و ۲۳/۷٪ انواع متوسط و شدید). در حالیکه در دختران ۳۰٪ و نوع شدید آن ۱/۲٪ بود. گرچه ظاهراً تفاوت مشخصی بین دو جنس به چشم می‌خورد ولی این دو گروه با توجه به آزمون‌های آماری همگن می‌باشند. این نوع وسواس در ۵۰٪ مجردین و ۳۳/۷٪ متأهلین دیده شد ($P < 0/05$).

در دانشجویان مهندسی هم فراوانی وسواس بررسی کردن ۵۳/۵٪ و دختران ۳۵٪ که به ترتیب ۲۲/۵٪ به نوع خفیف و ۱۲/۵٪ به نوع متوسط گرفتار بودند. در پسران گروه مهندسی چک کردن فراوانتر از دختران بود ولی همانند گروه پزشکی همچنین رفتار وسواسی چک کردن در مجردین شایعتر از افراد متأهل بود.

۱- گروه روانپزشکی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی - درمانی استان اصفهان، اصفهان.

بحث

افکار و رفتار وسواسی را نباید با دید بیماری نگرینست زیرا در بعضی موارد حدود ۵۰٪ مردم به نوعی از آن گرفتار هستند. البته اکثراً از نوع ضعیف بوده و فقط گهگاه آن را تجربه می‌کنند و موارد شدید این رفتار و افکار در یک تا چهار درصد مردم دیده می‌شود (۲). طی گزارشی توسط پژوهشگران در سال ۱۹۹۲ بیشتر افراد دچار وسواس چک کردن مردان، مجرد بودند که اکثراً سن شروع وسواس در آنها پایین بوده است (۳). در این پژوهش هم وسواس چک کردن در مردان و مجردین شایع‌تر از زنان و متأهلین بوده است. گرچه مطالعه قبلی در جمعیت نرمال انجام گرفته ولی می‌توان ادعا کرد که نتیجه تحقیق حاضر با نتایج تحقیق آنها هماهنگی دارد.

نتایج مطالعه سال ۱۹۹۰ بر روی نمونه‌های دانشجویان را با اطمینان بیشتری می‌توان با نتایج این پژوهش مقایسه کرد (۵). در تحقیق مزبور الگوی چک کردن شایع‌ترین وسواس در دانشجویان مجرد بوده است. در پژوهش حاضر هم فراوانترین وسواس در بین مجردین چک کردن و در کل دانشجویان وسواس شستشو بوده است. در تحقیقاتی صورت گرفته در عربستان شایع‌ترین (۵۶٪) الگوی وسواس شک کردن بوده است (۵). در پژوهش حاضر الگوی شستشو فراوانترین الگو بود (۴۵٪)، که در متأهلین فراوانتر از مجردین و در دختران بیشتر از پسران دیده می‌شود و پس از آن با اندکی اختلاف الگوی چک کردن و شک کردن (۴۱٪) قرار می‌گیرند که از این لحاظ با مطالعه عربستان هماهنگی دارد. این امر را شاید بتوان ناشی از تشابه فرهنگی و مذهبی جامعه ایران و عربستان دانست. در مجموع می‌توان نتایج کلی این پژوهش از لحاظ فراوانی الگوهای مختلف و همچنین در مورد اثر جنسیت هماهنگی قابل توجهی دارد ولی در مورد اثر تأهل از آنجا که در این مطالعه وسواس چک کردن تفاوت بازرشی بین متأهلین و مجردین دیده شد با نتایج مطالعات پیشین هماهنگی ندارد.

میانگین نمرات دانشجویان پزشکی و مهندسی با هم تفاوت نداشت ($P > 0/05$)، ولی تفاوت میانگین نمرات بین دو جنس و بین مجردین و متأهلین معنی‌دار بود ($P < 0/05$).

ب- وسواس شستشو (*Washing*)

رفتار وسواسی شستشو در پسران گروه پزشکی ۳۵/۲٪ و در دختران ۵۳/۷٪ بود، ولی تنها ۳/۷٪ پسران و ۸/۷٪ دختران به درجات شدید آن گرفتار بودند ($P < 0/01$). این نوع وسواس در مجردین و متأهلین تفاوت نداشت. در گروه مهندسی هم فراوانی وسواس شستشو بین دو جنس وجود دارد و دختران بیشتر از پسران علائم را نشان می‌دهند. در این گروه هم فاکتور تأهل نقشی نداشت. در کل دانشجویان، این رفتار در ۵۶/۸٪ دختران و ۳۳/۱٪ پسران به درجات مختلف وجود داشت ($P < 0/01$).

ج- کندی وسواسی (*Slowness*)

فراوانی این وسواس در پسران گروه پزشکی ۲۱/۲٪ و در دختران ۱۷/۵٪ و همچنین در مجردین ۱۸/۷٪ و در متأهلین ۲۰٪ بود ($P > 0/05$). در گروه مهندسی نیز همانند گروه پزشکی تفاوت معنی‌داری وجود نداشت بطور کلی فراوانی این وسواس در گروه پزشکی ۱۹/۳٪ و در گروه مهندسی ۲۱/۲٪ و در کل دانشجویان فقط ۱/۸٪ به درجات شدید این وسواس گرفتار بودند. بهرحال میانگین نمرات دانشجویان در دو رشته تحصیلی و همچنین بین مجردین و متأهلین تفاوت با ارزشی وجود نداشت.

د- وسواس در شک کردن (*Doubting*)

فراوانی وسواس شک کردن در دانشجویان پزشکی ۳۷/۵٪ و در بین دانشجویان مهندسی ۴۵٪ بوده است. در کل دختران ۴۵/۵٪ و پسران ۴۱/۸٪ محاسبه شد ($P > 0/05$). از طرفی فراوانی این وسواس در متأهلین ۴۱/۸٪ و در مجردین ۴۵/۵٪ بود ($P > 0/05$).

مراجع

- 1- Michael A, Jenike MD. Obsessive Compulsive Disorder. In: Harold I, Kaplan BJ. Comprehensive Textbook of Psychiatry. 6th Ed. Baltimor, Williams & Wilkins Co. 1995: 1218- 1227.
- 2- Sher KJ, Frost Ro. Otto R. Cognitive Deficits in compulsive checkers. Behav Res Ther J 1983; 21(4): 357-63.
- 3- Khanna S, Mukherjee O. Checker and washers: Valid subtype of obsesvie compulsive disorder. Psychopathology J 1992; 25(5): 283-8.
- 4- Chan Dw. The Mousdley Obsseional Compulsive Inventor: A psychomerric Investigation on nchinese. Behav Res Ther J 1990; 28(5): 413-20.
- 5- Mahgoub OM, Abdel H. Patterns of obsseive compulsive Disorder in Saudi Arabia. J Psychiatry 1991; 158; 810-2 .